

TIMOTI AELEPALE
Poll-ni Yi TIMOTI Pepá PENGÁ AELEPA
Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll kene Timoti-selenga ung-pulu mare buk-gomú 682 kene buk-gomú 1001 kene molemú.

Piliipa kungnjuli yambu mare-ni piliiku kene ‘Yi Nero, Rom-Gapman-Yi Aima Auli Kumbina Sisale mulurum kene Poll wale tale-siku Rom ka siring, ka-lkuna pepa pepá ili turum.’ niku piliilimili. Yu kolea-auli Rom ui kumbileku ka siring kene we-lku tenga pirim (Liipa Mundurum Yima 28:30) akiliinga-pe yu penga ka siring kene yu ka-lku sulumina kis tenga panjiring. ‘Kolea akili pa auli-tepa naa tepa, no molupa, alí tepa, tirim koleale.’ niku piliilimili. Pepá ilinga 4:13 kanui. Lku-sulumina kis akuna pepa kene pepá ili turumunje.

Ka-lku nukuli yima-ni Poll nokuku naa kunjuring. Yunga pulu lelemú yambuma naa-ko muluring. Yu ‘Nondupa kamu kolumbu.’ nimba piliirim-ko. Akiliinga ilinga 1:16, 2:9, 1:15,17, 4:6-8 kanui.

‘Timoti kolea-auli Epesas mulupili Poll-ni pepá ili topa sirim.’ niku piliilimili.

Timoti yu-kene wasie kongun andukulu tiringleliinga Poll-ni ‘Yu ulu kaíma tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. ‘Yambuma-ni yu buni siku mindili liiku singí kene kepe Pulu Yili-nga kongunale mundupa naa kelepa tondulu mundupa tepa mulupili.’ nimba pepá ili topa sirim. “Yambuma-ni gólu toku kundi tungí kene kum leku naa piliani. Aku-siku ung nilimelema piliilimili

yambuma eninga Pulu Yili tondulu munduku piliilimili mele munduku kelemele.” nirimko.

Timoti Aelepale 1:14 kene Timoti Kumbi-Lepale 6:20 kene Poll-ni Timotindu “Temani-kaiéle nokukunu kunjui.” nirim. Akilindu Timoti Aelepale 2:1,2, 3:8,10-12,14-16, 4:1-8,17 ung mare molemúko.

Ung-pulu te: Timoti Kumbi-Lepale kene Timoti Aelepale kene Taitas kene ung pulele tilu-sipa molemú akili i-sipa mele: Timoti Kumbi-Lepale 3:2-5 tápu-yima mulungí mele ung te Taitas 1:6-9 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 1:4 mele Taitas 1:14 molupa, Timoti Kumbi-Lepale 4:12 mele Taitas 2:15 kene 2:6 kene molupa, ele temulú ulele kene kir-kiri liipu lkisimulú ulusele Timoti Aelepale 4:7, 2:5 mele ung mare Timoti Kumbi-Lepale 1:18-19 kene 6:12 kene molemú. Akiliinga pepá yupuku paika liiku tere lekunu mimi-siku kanúnu lem kapula.

Ya ung-pulele pora nikem.

Kolomong-Auli 1-4 pali Poll-ni Timoti-ndu “ ‘Pulu Yili-nga Sika Kongun Tinjili Yili Molambu.’ Niku Tondulu Munduku Tekunu Molui.” Nirim Ungele

1:1-2 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Pulu Monjupa Turum Ungele

¹ Na Poll, Pulu Yili-ni na makó turum kilia Krai Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yili moliu. ‘Krai Yesos-kene wasie tapú-toku molemele yambuma kona molku konjuku mindi pungí mele ungele andupu yambuma nimbu sambu.’ nimba Pulu Yili-ni na makó turum.

² Na-ni Timoti nu nanga málu numanu monjuliale pepá ili topu siker.

Lapa Pulu Yili kene oliunga Auli Kraisi Yesos-seleni nu we kondu kolku teku konjukulu, nu-ni wale mare ulu mare teku kis-sini kene nu kondu kolkulu “Mindili nani.” naa nikulu, ‘Nu numanu waengu nipili táka-nikunu molani.’ niangli.

1:3 –2:13 Poll-ni Timoti-ndu “Tondulu Pupili Molupa, Pulu Yili-nga Kongunale Tenjibandu Enembu Naa Kolupa Mundupa Naa Kelepa Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolupa Mulupili.” Nirim Ung Te

1:3-18 Temani-Kaiéle Pipili Naa Kolumuláilinga Ung Te

³ Nanga anda-kolepalima-ni Pulu Yili-nga ung-manima piliiku liiku tiring mele na aku-sipu ulu teliuma numanale-ni piliipu kene ‘Te tepu kis-siker.’ nimbu naa piliiliu. ‘Teliu mele Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú.’ nimbu piliiliu. Kongun akili tenjiliu Pulu Yili-kene sumbulisuli kepe tanguli kepe popu topu ung nimbu mawa tepu molupu, nu-ni tekunu mollu mele piliipu nunga mawa tenjipu kene, yu-kene “Angke” niliu. ⁴ Nu ui kola tirinu mele alsupu piliipu kene ‘Na numanu auli-tepu sambu. Nu kanambuka!’ nimbu piliiliu. ⁵ Nu mollu mele piliipuliinga, nu Pulu Yili-nga ungele ‘Sika’ nikunu tondulu mundukunu piliillu mele alsupu piliiliu. ‘Tondulu mundukunu piliillu mele gólu te naa tollu.’ nimbu piliiker. Nu tondulu mundukunu piliillu mele bamu LLois kene aminie Yunis-sele ui piliiringli. ‘Elsele piliiringli mele nu aku-sikunu piliillu.’ nimbu piliipu kene ‘Pulu Yili-kene “Angke” niliu.’ ⁶ Nu aku-siku piliikunu mollu mele piliipu kene, na-ni nu ambulurundu kene Pulu Yili-ni nu tondulu te we sirim akili yambuma-ni ‘Tepi tondulu auli-tepa nupili.’ niku popu tolemele mele nu aku-sikunu ‘Pulu Yili-ni tondulu sirimele tondulu

aima olandupa pupili.’ nikunu tondulu akili-ni ‘nu taki-taki tondulu mundukunu kongun teani.’ nimbu niker. ⁷ Pulu Yili-ni oliu mundu-mong tili ulu-pulele naa sirim. Tondulu puli ulu-pulele kene, numanu munjuli ulu-pulele kene, oliu-oliuliu nokupu konjumulú ulu-pulele sirimeliinga ɿaku-sikunu kongun tiɿ.

⁸ Akiliinga, oliunga Auliele-nga ungele ɿyambumaɿ, niku sinindu ɿ‘Aku tembu kene na mindili siku toku kunjingínje.’ nikunuɿ, mini-wale naa mundui. Na yunga kongun tenjiliáliinga ka-lkuna peliu akili nu ɿ‘Aku-siku ka singínje.’ nikunuɿ, mini-wale naa mundui. ‘Na temani-kaiéle topu simbu kene Poll mindili silimele mindili nolemú mele na aku-sipu mindili liiku síngi mindili nundu lem ulu te mólu.’ nikunu kongun ti. Pe sika mindili liiku síngi mindili núnu lem Pulu Yili-ni nu tondulu silimále-ni nu tondulu mundukunu muluni. ⁹ ‘Tondulu mundupu molamili.’ nimba tondulu silimú Pulu Yi akili oliu tepa liipa, kot-na molupu mindili nolkumula kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molupu konjumulú kupulanum-na liipa monjupa, oliu makó topa ‘Yunga yambu kake tílima molangi wai.’ nirim Pulu Yili. Oliu aku-sipa tepa liipa makó turum akili oliu-ni oliuliu ulu te tirimulaliinga kanupa kene aku-sipa naa tinjirim. Yu-ni yunu oliu temulú mele piliipa makó topa oliu we kondu kolupa kene oliu ‘Wai.’ nimba tepa liirim. Aima kórunga-ui yu-yunu molupa kene yu-ni ‘Krais Yesos-ni oliunga nimba tenjimbaliinga oliu we kondu kolupu ɿtepu liimbuɿ.’ nirim, ¹⁰ akiliinga-pe ekupu oliunga Tepa Liipa, Mindili Nolkumula Kupulanum-na Wendu Liili Yi Krais Yesos mana omba oliunga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni oliu we kondu kolelmú mele mokeringa wendu urum. Tepa Liili-Yi Krais Yesos-ni kululi ulele kamu topa mania mundupa, yunga temani-kaiéle ɿ‘Sika’ niku tondulu

munduku piliilimili ulele-ni, naa kolupa kona molupa mindi puli ulu-pulele liimulú kupulanumele wendu omba mokeringa lirim.

¹¹ Temani-kaí kaniliinga Pulu Yili-ni na ɿPollɿ makó topa kene, ‘Temani-kaí ili andukunu niku sikunu, Krais-ni liipa mundurum yi te molkunu, yunga ungele yambuma ung-bo tunjini yili molani.’ nirim. ¹² Na aku-sipu kongun teliáliinga na aku-siku mindili liiku silimele mindili noluu. Akiliinga-pe na ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu yili tepa molemú mele piliipu kene, na temani-kaiéle ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliiliu ulele kene, yunga kongun sirim teliále kene, yu-ni mimi-sipa nokumbalinga kis naa lepa we lepa mindi pupili mulú-masele pora nimbá enale wendu ombáliinga piliipu kene na pipili kolupu numanu buni pípili naa moluu.

¹³ ɿTimotiɿ nu Krais Yesos-ni tepa liimba kene nu-ni ‘Yu sika.’ niku piliillu mele tondulu munduku piliikunu, Yesos-kene yambuma-kene numanu monjukunu kene na-ni ungma nu nimbu sipu, mani sipu, nirindu piliirinu mele mimi-siku piliikunu kene aku-siku mende-polu manda leku yambuma mani si. ¹⁴ Pulu Yili-ni nu temani-kaiéliinga kongun sirim akili ‘Méle aima kaiéle. Ku-moni olandupa pulimú méle te mele.’ nikunu nokuku kunjui. Oliunga numanuna Mini Kake Tili molemále-ni nu tondulu liipa simbale-ni kongun akili mimi-sikunu nukui.

¹⁵ Kolea Esia propinj ɿnu molluɿ koleana molemele ɿKrais-ngaɿ yambuma-ni pali na munduku kiliring mele nu piliillu. Yambu kanumanga Pikillus kene Emekenes-seleni wasie na munduku kiliringiliko.

¹⁶ Yi Onesiporas na ka-lkuna pirindu kene ɿ‘na kayili’ nimbaɿ pipili naa kolupa, ‘Na numanu waengu nipili molambu.’ nimba wale pulele liipa tapunjurumeliinga Auliele-ni yu kene yunga yambuma kene kondu kolupa

liipa tapunjupili. ¹⁷ „Na ka-lkuna pirindu kene yu-ni na pipili naa kulurum niker akiliinga ung te niambu.» Yu kolea-auli Rom omba kene na mindili sipa korupa penga na mulurunduna omba kanupa linjirim. ¹⁸ Kot-enale wendu ombá kene Auliele-ni yu kondu kolupa tepa kunjupili. Na kolea-auli Epesas mulurundu kene kepe yu-ni na wale pulele liipa tapunjurum mele „Timoti,» nu piliillu kanili.

2

2:1-13 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Kraias Yesos-nga Ele Tili Ami-Yi Tondulu Puli Te Mului.” Nirim Ung Te

¹ Nanga kangale, „Pulu Yili-ni nu kongun sirim akili mimi-sikunu nukui.’ niker,» akiliinga, Kraias Yesos-nga we kondu kululi ulele-ni nu tepa tondulu mundunjupili. ² Kanu-kene yambu pulele piliiku molangi na-ni nu nimbu sirindu ung kanuma Kraias-nga ungele nokuku konjulemele yima, yambuma kapula mani siku ung-bo tonjuku kunjingí yi mare nikunu si.

³ ‘Kraias Yesos-nga ele tili ami-yi kaiéle moliu.’ nikunu na mindili noliu mele mindili nuní kene ‘Ulu te mólu.’ nikunu tondulu munduku mului. ⁴ Yi te ele tili ami-yi te molupa kene, yu we-kongun lupa-lupama numanale-ni naa piliipa, yunga ele tili yi-auliele-ni ‘yu telemú mele kanupa kaí piliipili.’ nimba kongun akili mendepolu tondulu mundupa piliipa molemú.

⁵ Aku-sipako, yambu te yambu mare-kene wasie kir-kiri liiku kupulanum lkisilimili yambale yu ‘Lkisambu.’ nimba kir-kiri liiku lkisingíndu “I-siku i-siku teai.” niku, niku panjilimele ung-manima piliipa kene lkisilimú. Ung-manima naa piliipaliinga lkisimu lem yu kir-kiri liipa lkisilimáliinga méle kaluli te naa liilimú.

⁶ „Aku-sipako,» yambu te-ni punie mindili sipa tepa nokupa konjulimú yambale-ni kumbi-lepa langi kaí pulele aima liimba.

⁷ Ya „nundu,» niker ungeliinga puluma Auliele-ni nu liipa ora simbaliinga niker mele aima mimi-siku piliikunu mului.

⁸ Yesos, Pulu Yili-ni makó turum yi-nuim Kraisele, yu „yi nuim king,» Depit-ni kalupa liirim yili, kolupa kene lomburupa ola mulurum mele temani-kaiéle topu siliu, yi akili „molemú mele,» numanu liiku mundukunu mului. ⁹ Temani-kaí kanili na-ni topu silsiliipu andoliáliinga yambuma-ni ‘Na Gapman ung-manima pula topa tepa kis-sili yili.’ niku na buni pulele liiku siku ka silimele mindili nolui akiliinga-pe Pulu Yili-nga ungele ka kapula naa silimele. ¹⁰ Akiliinga, ‘Pulu Yili-ni “Nanga yambuma molangi.” nimba makó turum yambuma kepe Krai Yesos-kene wasie tapú-toku molemeláliinga yu-ni enini tepa liipa, penga mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene wasie molku kunjingí kupulanum-na liipa munjupili.’ nimbu na taki-taki eninga nimbu mindili pulele noliále ‘Ulu te mólu.’ nimbu táka-nimbu mindili nombu molui.

¹¹ Ung te, akili aima sika mania naa pumbaliinga oliu-ni ‘Ung akili sika.’ nimbu manda tondulu mundupu piliilimulu ung te, akili i-sipa mele:

‘Krais-kene wasie kulúmulu lem
yu kona molumba mele

oliu yu-kene wasie kona molomulú;

¹² oliu mindili nomulú kene
tondulu mundupu molupu enambu kolupu
mundupu naa kilímulu lem

oliu yu-kene wasie yi nuim kingima molupu
mélema nokomulú;

oliu-ni ɿyambumandu, “Yesos yu kanupu bi naa silimulu.

Yunga yambuma naa molemulu.” nímulu lem yu-ni ɿLapandu, “Yambu ima na kanupu bi naa siliu.

Enini nanga yambuma mólu.” nimbáko.

¹³ Yu-ni yunga ungma alowa naa telemáliinga

ɿoliu ui ‘Yu sika. Yunga ungele sika.’ nimbu kene

penga numanu topele topu, ‘Yu sika mólu.

Yunga ungele sika mólu.’ nímulu lem

yu-ni nilimú mele sika wendu olemú ombá.’

ɿung akuma nimba molemú mele aima sika.ɿ

2:14-26 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-ni Kanupa Kaí Piliimba Kongunuma Tinjili Yi Te Mului.” Nirim Ung Te

¹⁴ ɿTimoti,ɿ ‘Ung akuma yambuma taki-taki piliiku molangi.’ nikunu taki-taki nikunu si. ‘Pulu Yili-ni piliipa mulupili.’ nikunu yu walsikunu yambumandu i-siku niani: “Eni naa liipa tapunjupa, tombulku ningí ungele-ni piliiku mulungí yambuma ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele topa mania mundulimú ung lupa-lupama tombulku naa niku molangi.” ni. ¹⁵ ‘Pulu Yili-ni na kanupa kaí piliimba mele molambu. Yunga kumbi-kerina pipili naa kolupu molambu.’ nikunu yu kanupa kaí piliimba kongunuma mindi tondulu mundukunu teku molkunu, ung-sika akumanga puluma mimi-siku piliikunu sumbi-siku mani sillu yili mului. ¹⁶ Mana we-ung lupa-lupa nilimelema, Pulu Yili-ni piliipa kis piliilimú ungma, naa piliiku liikunu bulu si. Ung akuma piliiku kene telemele yambuma Pulu Yili-nga ungma liiku bulu siku yu kanupa kis piliilimú uluma telemele mele penga aku-sikuko olandupa teku mololsiliiku pungéliinga ɿaima kum naa leku mului.ɿ. ¹⁷ Ung-bo tonjilimele ung kanuma irili kelále telemú mele telemú. Irili kelále mele tepa kene

penga kamu ai-lepa kanggi pulele nomba purupa lkupandi topa penga kanggi pali kamu topa konjulimú mele ung-bo tonjilimele ung kanuma anju-anju pupa ‘Yambuma molku kis-sangi.’ nilimú. Ung-bo tonjilimele yi kanumanga yi tale Ameniyas kene Pallitas-sele molembele. ¹⁸ Yi kanusele-ni ung-sikama munduku kelkulu lu liilimbele. Elsele-ni nikulu mele: “Oliu kórunga lomburupu ola mulurumulaliinga penga kanggi pali lomburupu ola naa molomulú.” nilimbele ungele-ni yambu mare-ni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili mele tekulu bema silimbeláliinga eninga ‘Sika’ niku piliilimili ulele mania pulimú. ¹⁹ Sika akiliinga-pe lku-paka-sum te yi tondulu te-ni polemú kene we tondulu mundupa angiliimú mele, Pulu Yili ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimiláliinga ung-pulele tondulu pupa, pora naa nilimú. Lku-paka-sum mele akiliinga ola bi te molemú, akili i-sipa mele:

“Auliele yunga yambuma

kanupa bi silimú.”

Kambu Turing 16:5

nimba molupa,

“Yambu mare-ni ‘Auliele yu nanga Pulu Yili.’

nilimele yambuma-ni

ulu-kísima pali munduku kelai.”

nimba molemúko.

²⁰ Lku-auli tenga mingi ku-gollu-ni tlima kene ku-sillipa-ni tlima kene lepa, mingi unji-ni tlima kene manni tlima kene lelemúko. Ui niker mingima ku-moni olandupa pulimúma-ni kongun olandupa kaíma teku, mingi pe nikeruma ku-moni koltale mele pulimú wema-ni we-kongunuma telemele. Mingi lupa-lupama aku-sipa lelemú. ²¹ Yambu te-ni ya yambu niku kis-silimele yi-kis nikeruma mundupa kilímu lem yu Pulu Yili-nga mingi mendepulu molupa, yunga mingi kake tili aima kaí te molupa kene, yu-ni kongun kaíma kapula tembandu

molumbaliinga yunga nukuli yili-ni yu ɿmingi aima kaiéle mele, kongun kaíma manda simba.

²² ɿSika nu yi-kumunjupale akiliinga-pe, yi-kumunjupuma-ni waka kolku numanu siku telemele ulu-pulu-kísima ‘Aku-sipu aima naa teambu.’ nikunu tep-repi tekunu liiku bulu sikunu takara toku pukunu kene ulu-kaíma mindi numanu liiku mundukunu teku mului.

Ulu sumbi-nílima kene,
 ‘Sika’ niku tondulu munduku piliili uluma kene,
 numanu munjuli uluma kene,
 yambuma kene táka-niku mululi uluma kene,
 ‘Ulu akuma mendepolu aima tepu molambu.’ nikunu numanu liiku mundukunu mului. Yambu mare molku konjuku aima sika Auliele-nga yambuma mindi molemele yambuma kene aku-sikunu uluma teku mului. ²³ Numanu naa pelemú yima-ni sunduku sili-peku uluma teku ‘Anjuyandu tombulupu niamili.’ nilimele yimanga ungma ‘Aima naa piliimbu.’ nikunu liikunu bulu si. Ung kanuma piliiku nilimele yambuma kene, ung kanuma niku silimele yambuma kene, ung kanuma-ni ‘Ung-muranale teku ele-nale teangi.’ nimba perelemú mele nu piliillu.

²⁴ Auliele-nga kongun tinjili kendemande-yambale-ni arerembi kolupa ‘Tambulupu niamili.’ nimbá kene kapula naa temba. Yu-ni i-sipa mele tipili: Yu yambuma kondu kolupa liipa tapunjupa, ungma sumbi-sipa ungbobo tonjumba tondulale pili yili molupa, yambuma-ni yu-kene arerembi kolku teku kis-singí kene pundu naa topa mundupa kelepa ulu te naa tepa, ²⁵ yu uluma tepa ung nimba silimú mele kanuku kis piliiku yu toku mania munjungí tingí yambuma teku kis-silimele mele nimba para simbandu táka-nimba mani sipili. Yu-ni aku temba kene Pulu Yili-ni yambu kanuma liipa tapunjupa, numanu

topele toku, telemele mele piliiku kis piliiku munduku kelku ung-sikama tondulu munduku pilingí kupulanu-mele akisinjimbanje. ²⁶ 1 Kanu-kene, eninga numanu-bole alsupa pepa piliipa kungnjuliele pemba kene ui 1 kurumanga nuim, depollale-ni 'Yunga yambuma molku yunga kongunuma tenjangi.' nimba kundi-ka tepa ka sirim ka-lkuna mele piring ka-lku kanili munduku kelku ulsu puku numanu kaí pípili kapula mulungí.

3

3:1-9 Mulú-Masele Pora Nimbá Enamanga Yambuma-ni Ulu-Pulu-Kis Pulele Tingí Ung Te

¹ 1 Yi kanuma Seten munduku kelku alsuku numanu-bo pípili mulungínje, akiliinga-pe 1 ekupu buni wendu olemúmandu, nu ung ili aima piliikunu mului: Enama pora nimbá temba kene ulu buni pulele wendu ombá.

² Ena kanumanga yambuma-ni eni-enini mindi numanu monjuku,

ku-moni numanu monjuku,

eninga bima paka toku kara puku,

we-yambuma marake teku ung-mura siku,

anupili lapaliinga ungma liiku ai naa siku,

1 ulu-kaímanga, "Angke" naa niku,

'ulu kake tília piliipu teamili.' naa niku,

³ yambuma-kene kondu naa kolku,

yambuma-ni enini teku kis-singí kene munduku naa kelku,

ung-bulkundu ninjiku,

eninga kangí nokuku naa konjuku kene, we waka lelemú uluma piliiku, numanu-bo naa pípili numanale-ni ulu-kísima mindi piliiku teku,

owa-takarama numanu naa pelemú kene teku kis-silimele mele enini yambuma aku-siku teku kis-siku,

ulu-kaíma-kene ele-tu molku,

⁴ enini eninga anginipili yambuma ‘molku kis-sangi.’ niku eninga ele-túma kundi toku,

ulu mare tingíndu ‘Ulu ili tembu kene tepu kis-simbunje.’ mola ‘Ulu ili tembu kene yambu te buni simbuje.’ niku naa piliiku sumbi-siku walu-siku we teku,

eni-enini numanale-ni piliiku kene ‘Oliu yi bi ola molemú yambuma.’ niku piliiku,

eninga kangikundu numanu singí uluma numanu monjuku Pulu Yili-ni nilimú mele piliiku tingíndu numanu naa monjuku,

⁵ Pulu Yili-nga uluma kalkundu mindi ɿgólu toku, tingí, numanuna sukundu ‘Pulu Yili-nga tondulale-ni oliu liipa naa tapunjupili oliu-oliuliu kapula telemulu.’ niku,

aku-siku telemele. Aku-siku teku molemele yima-kene tiluna kongun teku naa molku eninga ungma naa piliiku liikunu bulu si.

⁶⁻⁷ Yi kanumanga mare-ni ‘Ambu mare oliunga ungma piliangi kundi tamili.’ niku puku mani singíndu yambumanga lku marenga táka-niku lkundu puku kene lku akumanga molemele ambu mare ɿPulu Yili-nga, ungma mimi-siku naa piliiku, numanale-ni piliiku kene ‘Ulu-pulu-kísima tepu ambu kísima molemulu.’ niku piliiku, eninga numanu mimi-sipa naa pelemú kene ulu lupa-lupama tingíndu numanu siku walu-siku teku, yima-ni pali mani silimele ungma taki-taki kumele-ni piliilimili akiliinga-pe ung-sikama mindi mimi-siku naa piliiku lilimele ambu kanuma kundi tungí kene ambu kanuma eninga ung ɿgólu túlima, piliiku liingí. ⁸ Ui yi Janes kene Jambiris-seleni ‘Moses-nga ung nikemuma gólu

tokum. Isip yi nuim kingele naa piliipili.’ nikulu Moses-nga ungma-kene ele-tu muluringli mele teku kis-silimele yi ekupu nikeruma-ni kepe aku-siku ‘yambuma ung-sikama naa piliangi.’ niku enini ung-sikama-kene ele-tu molemele. Enini numanu aima kísima pípili molku kene numanuna gólu tuli ungma mindi piliiku, ung-sikama mani singí ulu-pulu te naa pípili molemeláliinga eninga ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili ulele aima lupa. ⁹ Akiliinga-pe ung-sikama-kene ele-tu molemele yima-ni tingí mele yambuma-ni pali kanuku kene yi kanuma kelep mele toku tingí mele sumbi-siku kanungéliinga enini teku kis-silimele mele tondulu auli-tepa olandupa naa pumba. Ui yi Janes kene Jambiris,-seleni tiringli mele tondulu naa purum mele aku-sipa mele temba.

3:10—4:8 Poll-ni Timoti-ndu “Ti.” Nirim Ung Mare

3:10-17 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungele Tondulu Mundukunu Ambului.” Nirim Ung Te

¹⁰ Enini aku telemele tingí, akiliinga-pe Timoti, nu na ulu-kaí lupa-lupama teliu mele, piliikunu mollu.

Na-ni yambu ung-bo tunjurundu mele kene,

na-nanu uluma tepu mulurundu mele kene,

na ulu tirindumanga pulele kene,

Krais ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliirindu mele kene,

yambuma-kene kara naa pupu andiki tepu táka-nimbu mulurundu mele kene,

yambuma numanu munjurundu mele kene,

yambuma-ni na teku kis-siku mindili liiku sir-ing kene kongunuma mundupu naa kelepu tondulu mundupu tirindu mele kene,

nu piliillu. ¹¹ Na kolea Andiyok kene Akoniam kene LLisira kene ɿtaon akumanga andupu Pulu Yili-nga kongunale tenjipu mulurundu kene, na teku kis-siku mindili siku buni pulele siring mirindu mele nu piliillu. Aku-siku buni kis pulele siring aima mindili nurundu kanili. Akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na isili-ui naa kolambu.’ nimba na tepa liirim kene kapula mulurundu.

¹² Ung te aima sika pelemú akili i-sipa mele: Krais Yesos-kene wasie tapú-toku molku kene ‘Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma mendepulu tepu molamili.’ niku aku-siku teku mulungí yambuma pali we-yambuma-ni teku kis-siku mindili singí; ¹³ akiliinga-pe teku kis-siku, gólu toku ‘Ung-sikama nikimulu.’ niku mani singí yima olandupa-olandupa teku kis-siku molku kis-singí. Enini yambuma anju gólu toku mani singí kene ung kanuma-ni topele topa enini kundi tombako, kanu-kene enini eni-enini ung gólu kanuma ‘Ung-sikama.’ niku piliingíko.

¹⁴ Akiliinga-pe ɿTimoti, nu ung-sikama piliiku liikunu kene ‘Akili aima sika.’ nikunu tondulu munduku piliirinu ungma ɿKrais-nga yambu kaíma-ni, nu ung kanuma ung-bo tunjuringeliinga piliikunu kene ‘Ung akuma ung-sikama.’ niku piliikunu tondulu munduku piliillu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku mului. ¹⁵ Pulu Yili-nga bukna ung molemále-ni Krais Yesos ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma Pulu Yili-ni tepa liipa, mindili nolkemela kupulanum-na wendu liipa yu-kene molku kunjingí kupulanum-na liipa monjulemú mele nimba silimú ungma nu kang aima kelále molkunu kene pulu monjuku piliirin, ɿeliinga ‘Sika’ nikunu tondulu munduku piliillu mele kamu mimi-sikunu piliiku kongnjuku mului. ¹⁶ Pulu Yili-nga bukna molemú ungma pali Pulu Yili-nga Minéle-ni nimba sirim-na piliiku kene turing. Ung akuma-ni yambuma liipa tapunjilimú akili

i-sipa mele: Ung akuma-ni oliu 1Pulu Yili-nga yambuma molomulú mele, ung-bo tonjupa, 1ulu-pulu-kis telemuluma ‘naa teamili.’ nimba, mani sipa, 1ulu-pulu-kísima mundupu kelepu molupu konjumulú mele, ung-bo tonjupa, 1Pulu Yili-ni “Teku molai.” nimba, ulu sumbi-nílima nimba kanolemú uluma temulú mele, mani silimú. ¹⁷ ‘Pulu Yili-nga 1kongun tenjilimulu, yambuma yunga kongunuma tenjimulúmanga piliipa kungnjúluma pípili kongun kaíma sumbi-sipu tepu konjumuláliinga tonduluma oliu-kene pípili.’ nimba 1oliu aku-sipa ung-bo tonjupa mani silimú.

4

4:1-5 Poll-ni Timoti-ndu “Nu Pulu Yili-nga Ungma Aima Yambuma Mani Si.” Nirim Ung Te

¹ 1Timoti, 1Pulu Yili kene Krai Yesos-seleni yambu konama kene kulúluma kene eninga kotele piliingí yisele kanuku molangli Krai Yesos omba mokeringa molupa yi nuim kingele molupa mélema nokumbaliinga na-ni nundu i-sipu tondulu mundupu niker:

² 1Krais-nga, ungma yambuma nikunu si.

Nikunu sini kene yambuma ung piliingí kene mola naa piliingí kene kepe taki-taki ungma niku sikunu munduku naa kelkunu,

‘Eninga ulu telemelema ‘Tepu kis-silimulu.’ niku piliiku numanu topele tangi.’ nikunu mani sikunu,

ulu-pulu-kis telemelema naa teangi ung-mura siku mani sikunu,

‘Enini Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú uluma teku numanu tondulu pupili molangi.’ nikunu mani si.

Enini mani sinindu taki-taki andiki tekunu táka-niku mimi-siku mani si.

³ Yambuma ung-sikama ‘Naa piliimulú.’ niku liiku bulu siku kum pipi siku kene enini waka kolemele ungma numanu siku piliingí ungma ung-bo tunjingí yi pulele makó tungí enale penga wendu ombáliinga ɿung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui. ⁴ Enini ung-sikale liiku bulu siku, gólu toku temani-kange lupa-lupa tungíma mendepolu kum leku piliiku mulungéliinga ɿung-sikama munduku naa kelkunu ung-bo tonjukunu kunjui. ⁵ Akiliinga-pe nu, taki-taki numanu-bo pípili ungma mimi-sikunu apuruku konjukunu piliikunu kene, mindili te nuní mola buni te nu-kene wendu um lem buni akuma we mekunu, ‘Yambuma temani-kaiéle aima piliiku liiku numanu topele tangi.’ nikunu toku silsiliikunu andukunu, Pulu Yili-ni ‘Nu nanga kendemande-yili molani.’ nimba kongun sirim-ma pali ti.

4:6-8 Poll-ni Yu Nondupa Kolumba Tirimeliinga Yunga Kongunale Pora Nimbá Tirimeliinga Ung Te

⁶ ɿNa-kene ulu te nondupa wendu ombá mele piliipu kene “Nu-ni aku-sikunu ti.” niker.ɿ Na, ui ɿIsrel-ɿyambuma-ni Pulu Yili popu toku kungma kaluring polaliinga maniakundu Pulu Yili popu toku no-waen onde leku munduku yu siring mele ekupu na kolumbundu nanga kangiele Pulu Yili popu topu simbu teker. Na makoleale mundupu kelepu pumbu enale nondupa wendu ombá tekem. ⁷ ɿ‘Méle kaíma liambu.’ nimbu,ɿ na tondulu mundupu kir-kiri liipu lkisirindu. ‘Lkisiku pangí.’ niku oe turing akuna kamu pupu pora siker. ɿKrais-nga,ɿ ungma mundupu naa kelepu tondulu mundupu piliipu lkisirindu. ⁸ Aku-sipu tepu mulurundeliinga ekupu ɿulu tilu mindi we pelemú.ɿ Oena kamu okuraliinga na méle kalomba méle kaiéle nosupa molemú, méle kaí kanili Auliele kot sumbi-sipa piliilimú yili-ni nandu “Nu yi sumbi-niliele.” nimbá kanili. Na mindi mólu-ko. Yu-ni ɿyambumanga

kot piliipa apurumba, enaliinga na kene yu ombá mele 'Aima kanambuka.' niku nokuku molemele yambuma kene wasie méle kaí kanili simba.

4:9-22 Poll-ni Timoti-ndu Ung Gar Nili Mare Nirim Ungma

4:9-13,21 Poll-ni Timoti-ndu "Na Moliúna Wela Ui." Nirim Ungele

⁹⁻¹¹ Yi Dimas-ni na mundupa kelepa purum yili yu makoleana-uluma ola-kilia numanu monjupa kene koleauli Tesallonaikandu purum. Yi Keresen kolea Galesia propinj pupa, Taitas kolea Dallemesia distrik purum. LLuk mindi ya na-kene wasie molembuláliinga nu na moliuna kupulanum te aima korukunu kene wela nondupa ui. Mak-ni na kongun kapula liipa tapunjupa tembaliinga "yu upili" nikunu liiku mekunu wasie wangli. ¹² ʘAndi nu, koleauli Epesas ʘmolluna, Tikikas "pui." nimbu liipu mundurundu. ¹³ Uní kene kupulanum-na okunu koleauli Toras okunu kene, alí-wale-pakuli kene buk mare kene kungmanga kilu-ni tili bukma kepe, Kapas-nga lkuna nusurundu lelemú akuma liikunu meku ui. Kungmanga kilu-ni tili buk ʘaima kaí, ku-moni auli-tepa púluma, aima apera naa sikunu liikunu meku ui.

4:14-18 Poll Molupa Kis-Sirim Kene Pulu Yili-ni Yu Liipa Tapunjupa Tonduluma Sirim Ung Te

¹⁴ Alleksenda, ku-kapa-ni mélema tepa mimi tili yili, yu-ni na aima tepa kis-sirim. Yu-ni ʘna-kene, tepa kis-sirimeliinga Auliele-ni yu pundu tomba. ¹⁵ Yu-ni oliunga ung nilimuluma aima numanu naa monjupa ung akumakene ele-tu molupa 'Mania pupili.' nirimeliinga ʘnu akusipa tepa kis-simbaliinga, yu mimi-siku kanukunu mului!

¹⁶ Nanga kotele pulu monjuku piliiring kene yambu teni na kot tirindu mele naa liipa tapunjurum. Enini pali

na munduku kiliring. Pulu Yili-ni yi kanuma-ni teku kis-siringeliinga pundu naa topa mundupa kilipili. ¹⁷ ɿYimani na munduku kiliring, akiliinga-pe Auliele na-kene tapú-topa kot-na angiliipa na tondulale sirimeliinga kot-koleana Juda-yambu naa molku yambu-lupama muluring yambuma na temani-kaiéle topu sirindu kene kapula pili-iring. Na kot-na tondulu naa silkanje ‘Lopa-pus llayonmani na toku nangi.’ nilkimela akiliinga-pe Auliele-ni ‘Na naa kolambu.’ nimba tepa liirim-na ɿya ka-lkuna, we moliu. ¹⁸ ‘Yu mindili nupili, tepu kis-samili.’ ningí akumanga pali Auliele-ni na tepa liipa wendu liipa kene, yu yi nuim kingele molupa nokulemú mulú-koleana ‘Na kapula upili akiliinga ui ma-koleana molupa kunjupili.’ nimbá. Taki-taki yu kape nimbu bi paka tonjulsiliipu mindi pamili. Aku-sipa aima sika tipili.

4:19-22 Pepále Topa Pora Simbandu Poll-ni Kamu Nirim Ungma

¹⁹ Ambu Prisilla kene yunga min Akwilla-sele kene, Onesiporas yunga yambuma kene, “Poll-ni “Eni kapula molemeleye?” nikem.” ninjui.

²⁰ Yi Erastas kolea-auli Korin we molemú. Tropimas kuru turum kilia kolea-auli Mallitas mulupili mundupu kelepu urundu.

²¹ ‘Kolea alí telemú kaliimbuma ui wendu naa upili na moliuna wambu.’ nikunu kupulanum te tondulu munduku korukunu kene ui.

Yupullas kene Pudens kene LLainas kene ɿambu, Kollo-dia kene ɿoliunga, anginipilima ɿKrais-nga, yambuma-ni pali “Nu kapula molluye?” nikimili.

²² Auliele nunga minéle-kene mulupili mului. Yu-ni eni we kondu kolupa mulupili molai.

ɿAku manda niker.ɿ

PULU YILI-NGA UNG KONALE

The New Testament in the Mara-Gomu dialect of the Bo-Ung
Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Bo-Ung (Mara-Gomu) long Niugini
copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bo-Ung (Mara-Gomu) (Bo-Ung)

Dialect: Mara-Gomu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 10 Jun
2022

0847fea8-9710-5ee4-ae4e-ab1d0724af7d